

Raportti Savonlinnan saaristoseminaarista 2.–3. kesäkuuta 2026 teemalla saaristokulttuuri.

Seminaarin osallistajat Robin Holmberg ja Pia Vennerström

Seminaaripäivä avattiin Jouni Koskelan Saaristoasiain neuvottelukunnasta, Heini Utusen maakuntaliitosta sekä Savonlinnan kaupunginjohtaja Ding Man lyhyillä puheenvuoroilla.

Koskela välitti neuvottelukunnan terveiset osallistujille. Hän kertoi myös kiinnittäneensä huomiota Itä-Savossa julkaistuun Erika Englundin ja Sini Yläsaaren Suomen Saaret ry:n mielipidekirjoitukseen, jossa käsiteltiin kysymystä: Kuka meille oikeastaan opetti, että parempi elämä löytyy kaupungista?

Utunen toi maakuntaliiton terveiset ja kertoi kuulijoille, että Etelä-Savon maakunnassa on noin 21 000 saarta, joilla asuu noin 15 prosenttia maakunnan väestöstä eli saaristoalueilla. Maakunta pitää tärkeänä kirkkaiden vesien säilyttämistä myös tuleville sukupolville sekä sitä, että alueen vahvuudet eli ruoantuotanto, metsät, vesistöt ja matkailu säilyvät elinvoimaisina. Maakunnassa on myös kolme kansallispuistoa.

Ding Ma kuvasi, kuinka Savonlinnassa vesi ei ole vain osa maisemaa, vaan elämäntapa. Hän muistutti, että saaristoalueiden siltoja, lauttoja ja yhteysaluksia ei tule nähdä ylimääräisinä menoina, vaan alueiden elinvoimaisuuden edellytyksenä. Saaristoon investoiminen ei ole kuluerä, vaan sijoitus mahdollisuuteen asua saaristossa ja siirtää vesillä elävien ihmisten historiaa eteenpäin myös tulevaisuudessa.

Seminaarin ensimmäisen esitelmän piti eläkkeellä oleva dosentti Tapani Innanen, joka vei kuulijat matkalle vesillä elävien ihmisten historiaan. Nimensä mukaisesti vesikansa kulki vesireittejä pitkin, kun taas maakansa liikkui maitse. Kirkkovenet olivat aikansa joukkoliikennevälineitä, eikä niitä käytetty ainoastaan kirkkomatkoihin. Suurimmat veneet saattoivat kuljettaa jopa 140–160 henkilöä, ja niitä souti 40 airoparia. Myöhemmin höyrylaivoja alettiin käyttää kuljetuksiin ja tukkien hinaamiseen. Innanen, joka itse on kotoisin Savonlinnan eteläisestä saaristosta, kuvasi myös suhteellisen lyhyttä yhteisalusliikenteen kautta vuosina 1975–1987. Sen jälkeen tie-, silta- ja lauttaverkostoja alettiin kehittää. Saaristossa on asuttu pitkään ja siellä on harjoitettu elinkeinoja, ja ihmiset ovat eläneet täysipainoista elämää. Alueella on kulttuurimaisemia, jotka ovat nykyisin suojeltuja, koska niissä voidaan edelleen nähdä vanhoja pihapiirejä perinteisine rakennuksineen. Innasen mukaan alueen suurin aarre on luonto, erityisesti Pihlajavesi osana Saimaata.

Teemu Mökkönen esitteli Saaristoasiain neuvottelukunnan tilaaman selvityksen saariston kulttuuriperinnön alueellisista erityispiirteistä. Selvityksessä tarkasteltiin viittä saaristoaluetta Suomen ympäristökeskuksen (SYKE) saaristoalueiden luokituksen pohjalta kansallisia rekisteriaineistoja hyödyntäen.

Selvityksessä tuotiin esiin alueiden omaleimainen kulttuuriperintö: rannikon majakat, Sisä-Suomen kalliomaalaukset, ruukkiympäristöt, veneet, hylät ja monet muut kulttuurihistoriallisesti arvokkaat kohteet. Mielenkiintoinen havainto oli se, että tutkimukseen kuuluneessa Inarin saaristossa ei juuri ollut rakennuksia tai ympäristöjä, joilla olisi rakennussuojelustatus.

Paneelikeskustelu

Kulttuuriperintöasioita käsiteltiin myös paneelikeskustelussa, johon osallistuivat museonjohtaja Nikke Kaartinen, saaristotoimikunnan puheenjohtaja Tapio Mikkonen, kulttuuriympäristöasiantuntija Laura Hesso, Kotiseutuliiton varapuheenjohtaja Kirsti Kovanen, ympäristöministeriön erityisasiantuntija Annukka Lyyra sekä Ihmekollektiivin perustamiseen osallistunut ja saaristossa asuva Mari Bahrami.

Keskustelussa todettiin, että saaristoalueiden elävä kulttuuriperintö muodostuu muun muassa saaristolaisten omatoimisuudesta, varautumisesta ja naapuriavusta. Korostettiin myös, että kulttuuri on jatkuvassa muutoksessa eikä se koskaan valmistu. Vanhat ja uudet perinteet limittyvät toisiinsa eivätkä ole ristiriidassa keskenään.

Paneeli halusi myös haastaa vanhoja mielikuvia. Saaristoelämä ei enää tarkoita kalaverkkojen kutomista sarkahousut jalassa, vaan modernia elämää, jossa etätyö, omavaraisuuden elementit, valmius selviytyä erilaisista tilanteista ja pitkäjänteinen suhde ympäröivään ympäristöön kulkevat käsi kädessä. Kulttuuri ei tarkoita vain menneisyyden säilyttämistä, vaan myös sen jatkuvaa uudistamista ja kehittämistä.

Keskustelussa nostettiin esiin myös saariston mahdollisuudet. Esille tuotiin muun muassa saaristossa järjestettävät museotapahtumat, rantakalastusillat, ruokamatkailu, höyrylaivaperinteet, pyöräilyreitit sekä erilaiset yhteisöllisyyttä edistävät tapahtumat. Saaristoa kuvattiin suoranaiseksi kulttuuriperinnön hotspotiksi, jossa monet kiinnostavat ilmiöt ovat edelleen elävä osa arkea.

Paneelin mukaan on erityisen tärkeää huomioida myös nuorempi kulttuuriperintö eikä keskittyä ainoastaan vanhempaan perintöön. Saariston vahvuus on sen omaleimaisuudessa, ja juuri sitä tulisi uskaltaa tuoda huomattavasti näkyvämmiin esille.

Seminaari jatkui Jenni Ruottisen Aluehallintovirastosta pitämällä esityksellä viranomaisen toiminnasta ja siitä, kuinka rantarakentamista voidaan mahdollistaa myös saimaannorpan suojelualueilla. Esitys antoi hyvän kokonaiskuvan siitä, kuinka luonnonsuojelun ja maankäytön tarpeita pyritään sovittamaan yhteen.

Oravissa toimiva yrittäjä Jukka Laitinen kertoi omasta yritystoiminnastaan ja siitä, kuinka hän on onnistunut kehittämään tuotteita ja palveluita alueen kulttuuri- ja luonnonperinnön pohjalta. Yrityksen palveluihin kuuluvat muun muassa norpparetket, melontaretket, kalastus ja vaellukset. Laitisen viesti oli selkeä: saimaannorppa ei ole alueelle rasite, vaan merkittävä vetovoimatekijä.

Seminaarin viimeiset puhujat olivat Pekka Koli ja Esa Innanen, jotka esittivät otteita höyrylaivaperinteitä käsittelevistä dokumenttielokuvistaan. Molemmat ovat aktiivisia kotiseututoimijoita, jotka dokumentoivat ja tekevät näkyväksi paikallista kulttuuriperintöä. Dokumentit puhuttelevat alueen omia asukkaita, mutta toimivat samalla ikkunana ulkopuolisille alueen historiaan ja identiteettiin.

Seminaarin aikana saimme myös mahdollisuuden tutustua Metsämuseo Luston, Riihisaaren museon sekä saimaannorpan elinympäristöä esitteleviin näyttelyihin. Savonlinnan kaupungin iltaohjelma järjestettiin Olavinlinnassa.

Seminaarin aikana julkistettiin myös ensi vuoden seminaarin isäntäpaikkakunta: ensimmäistä kertaa saaristoseminaari järjestetään Hailuodossa!

Seminaarin järjestivät Saaristoasiain neuvottelukunta, Savonlinnan kaupunki ja Etelä-Savon maakuntaliitto.

Seminaarin materiaalit löytyvät saaristopolitiikan verkkosivuilta:

<https://www.saaristopolitiikka.fi/uutiset/saariston-kulttuuriperinto-aiheena-valtakunnallisessa-saaristoseminaarissa>

Rapport från skärgårdsseminariet i Nyslott den 2–3 juni 2026 med temat skärgårdskultur.

Seminariedeltagare Robin Holmberg och Pia Vennerström

Seminariedagen öppnades med korta anföranden av Jouni Koskela från Delegationen för skärgårdsärenden, Heini Utunen från Regionförbundet och Nyslotts stadsdirektör Ding Ma.

Koskela framförde delegationens hälsningar till deltagarna. Han berättade även att han hade lagt märke till en insändare i Itä-Savo av Erika Englund & Sini Yläsaari från Finlands Öar rf där de behandlade frågan: Vem lärde oss egentligen att ett bättre liv finns i staden?

Utunen hämtade hälsningar från Regionförbundet och informerade åhörarna att landskapet Södra Savolax har omkring 21 000 öar där cirka 15 procent av landskapets befolkning bor dvs. i skärgårdsområden. Landskapet anser det viktigt att bevara de klara vattnen även för kommande generationer och att områdets styrkor, det vill säga matproduktionen, skogarna, vattendragen och turismen, förblir livskraftiga. Landskapet har även tre nationalparker.

Ding Ma beskrev hur vattnet i Nyslott inte bara är en del av landskapet utan ett sätt att leva. Han påminde om att skärgårdsområdets broar, färjor och förbindelsefartyg inte ska ses som extra utgifter utan en förutsättning för områdenas livskraft. Att investera i skärgården är inte en utgiftspost utan en investering i möjligheten att bo i skärgården och att föra vattenfolkets historia vidare också i framtiden.

Seminariets första föreläsning hålls av den pensionerade docenten Tapani Innanen som tog åhörarna med på en resa genom vattenfolkets historia. Som namnet antyder färdades vattenfolket sjövägen, medan landfolket rörde sig till lands. Kyrkbåtarna var sin tids kollektivtrafik och användes inte enbart för resor till kyrkan. De största båtarna kunde transportera upp till 140–160 personer och roddes av 40 par åror. Senare kom ångfartygen att användas för transport och bogsering av timmer. Innanen, som själv härstammar från den södra skärgården i Nyslott, beskrev också den relativt korta perioden med gemensam fartygstrafik åren 1975–1987. Därefter började väg-, bro- och färjenäten byggas ut. Skärgården har länge varit bebodd med näringsverksamhet och människorna där har levt ett fullvärdigt liv. Här finns kulturlandskap som idag är skyddade för att man fortfarande kan se de gamla gårdsmiljöerna med traditionella bebyggelse. Innanen anser att regionens största skatt är naturen, speciellt Pihlajavesi som en del av Saimen.

Teemu Mökkönen presenterade en utredning om de regionala särdragen i skärgårdens kulturarv, beställd av Delegationen för skärgårdsärenden. I utredningen granskades fem skärgårdsområden utifrån Finlands miljöcentrals (SYKE) klassificering av skärgårdsområden med hjälp av nationella registermaterial.

Utredningen lyfte fram områdenas särpräglade kulturarv: kustens fyrar, hållmålningarna i Insjöfinland, bruksmiljöer, båtar, vrak och många andra kulturhistoriskt värdefulla objekt. En intressant iakttagelse var att det i Enare skärgård, som ingick i undersökningen, nästan inte alls fanns några byggnader eller miljöer med byggnadsskydd.

Paneldiskussion

Kulturarvsfrågorna behandlades också i en paneldiskussion där följande personer deltog: museidirektör Nikke Kaartinen, skärgårdskommissionens ordförande Tapio Mikkonen, kulturmiljöexpert Laura Hesso, Hembygdsförbundets vice ordförande Kirsti Kovanen,

miljöministeriets specialsakkunniga Annukka Lyyra samt Mari Bahrami som deltagit i grundandet av Ihmekollektiivi och är bosatt i skärgården.

I diskussionen konstaterades att skärgårdsområdenas levande kulturarv bland annat består av skärgårdsbornas självständighet, beredskap och grannhjälp. Det framhölls också att kulturen ständigt är i förändring och aldrig blir färdig. Gamla och nya traditioner vävs samman och står inte i motsats till varandra.

Panelen ville också utmana gamla föreställningar. Skärgårdslivet handlar inte längre om att knyta fisknät iförd vadmalsbyxor, utan om ett modernt liv där distansarbete, inslag av självförsörjning, beredskap att hantera olika situationer och en långsiktig relation till den omgivande miljön går hand i hand. Kultur är inte bara att bevara det förflutna, utan också att ständigt förnya och utveckla det.

I diskussionen lyftes också frågan om skärgårdens möjligheter fram. Bland de idéer som nämndes fanns museievenemang i skärgården, strandfiskkvällar, matturism, ångbåtstraditioner, cykelleder samt olika former av gemenskapsfrämjande evenemang. Skärgården beskrevs närmast som en verklig hotspot för kulturarv, där många intressanta fenomen fortfarande är en levande del av vardagen.

Panelen ansåg det särskilt viktigt att också uppmärksamma det yngre kulturarvet och inte enbart fokusera på det äldre. Skärgårdens styrka ligger i dess särprägel, och just denna borde man våga lyfta fram betydligt tydligare.

Seminariet fortsatte med en presentation av Jenni Ruottinen från Tillstånds- och tillsynsverket om myndighetens verksamhet och hur strandnära byggande kan möjliggöras även inom saimenvikarens skyddsområden. Presentationen gav en god helhetsbild av hur naturvårdens och markanvändningens behov försöker förenas.

Företagaren Jukka Laitinen, företagare verksam i Oravi, berättade om sin egen företagsverksamhet och hur han har lyckats. Han har lyckats utveckla produkter och tjänster med utgångspunkt i områdets kultur- och naturarv. Företagets tjänster omfattar bland annat vikarspaning, paddlingsturer, fiske och vandringar. Laitinens budskap var tydligt: saimenvikaren är inte en belastning för området utan en betydande attraktionsfaktor.

Seminariets sista talare var Pekka Koli och Esa Innanen, som visade utdrag ur sina dokumentärfilmer om ångbåtstraditionen. Båda är aktiva hembygdsaktörer som dokumenterar och synliggör det lokala kulturarvet. Dokumentärerna talar till områdets egna invånare men fungerar samtidigt som ett fönster för utomstående till regionens historia och identitet.

Under seminariet fick vi också möjlighet att bekanta oss med utställningarna på Skogsmuseet Lusto, museet Riihisaari samt saimenvikarens livsmiljö. Nyslotts stads kvällsprogram ordnades i Olofsborgs slott.

Under seminariet tillkännagavs dessutom värdorten för nästa års seminarium: för första gången kommer skärgårdsseminariet att arrangeras i Karlö (Hailuoto)!

Seminariet arrangerades av Delegationen för skärgårdsärenden, Nyslotts stad och Södra Savolax landskapsförbund.

Seminariets material kan du hitta på Skärgårdspolitikens hemsida:

<https://www.saaristopolitiikka.fi/uutiset/saariston-kulttuuriperinto-aiheena-valtakunnallisessa-saaristoseminaarissa>